

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 330.3(477)

JEL O 380

ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ ОСНОВ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Бабич Д.В. докт. екон. наук, професор

Бородін О.Д., асистент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. У статті уточнено сутність стратегії інноваційного розвитку економіки з урахуванням узагальнення існуючих теоретичних підходів та концепцій розвитку інноваційної діяльності, окреслено основні її характеристики. Відзначено, що під час розробки і реалізації основних фундаментів політики держави у сфері науки і технологій на довготривалу перспективу мають бути визначені не лише завдання розвитку науково-технічної сфери, але й необхідні зміни в управлінні нею, від визначення пріоритетів до організаційного забезпечення реалізації інноваційної стратегії з боку держави, що важливою складовою інноваційного розвитку має стати державна система визначення та підтримки реалізації пріоритетів, від фундаментальних розробок до участі у виробництві конкурентоспроможної продукції.

Розглянуто існуючі проблеми в державній науково - технічній та інноваційній політики. Проведено аналіз структури і стану науково-технічного потенціалу та визначення напрямків формування ефективної стратегії державного регулювання інноваційного розвитку. Оглянуто механізми формування інноваційної інфраструктури, перелічено основні інструменти реалізації стратегії, яка має забезпечити суттєве зростання конкурентоспроможності української економіки за рахунок використання науково-технічних інновацій. Визначено головні цілі розвитку інноваційного сектору.

На основі системного аналізу запропоновано підходи до класифікації стратегій інноваційного розвитку. Визначено інструменти державної інноваційної політики для України. Зроблено висновки, що організаційною основою реалізації інноваційної політики має стати створення фінансово-промислових груп, зокрема транснаціональних, а також горизонтальних та вертикальних холдингових компаній, науково-технічних центрів, технополісів, технопарків. У перспективі вони стануть стрижнем науково-технологічного та інноваційного процесу.

Ключові слова: інновація, інноваційний розвиток, стратегія інноваційного розвитку, інноваційна модель, стратегічні напрями.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції глобалізації світової економіки та перехід на новий рівень міжнародного науково-технічного співробітництва спирається на інноваційний розвиток держави та обумовлений рівнем науково-технічного потенціалу. Ефективне функціонування національного господарства в умовах інноваційного розвитку потребує комплексної інфраструктури та нормативно-правової бази, що сприяє інноваційної активності суб'єктів господарювання. Процес становлення системи державного регулювання інноваційних процесів обумовлює необхідність створення концепції державного впливу з метою підвищення інноваційної активності і сприйнятливості, а також механізмів її реалізації і використання в практиці управління національним господарством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стратегія інноваційного розвитку країни забезпечується зусиллями суб'єктів інноваційної діяльності і рівнем використання світових досягнень науки і

техніки. Від обґрунтованості стратегії інноваційного розвитку країни залежать рівень і темпи науково-технічного прогресу. Наявність цілого ряду проблем в науково-технічному секторі держави вимагає проведення теоретичного аналізу існуючих складнощів, вивчення можливості застосування розроблених моделей і формулювання загальних рекомендацій політики стимулювання науково-технічного і інноваційного розвитку.

На сучасному етапі сформована наукова думка – що тільки країни з новою (інноваційною) економікою, основним ресурсом яких є знання, ключовим чинником економічного зростання – інновації, зможуть зайняти гідне місце у глобалізованому світі. При виборі моделі інноваційного розвитку національної економіки постає потреба в проведенні державою активної інноваційної політики, основним завданням якої буде створення національної інноваційної системи, що забезпечує функціонування систем “наука-технологія-виробництво-ринок”.

Сучасний стан науково-технічного розвитку та інноваційних процесів, а також шляхи удосконалення інноваційного механізму інноваційного розвитку були предметом особливої уваги економістів усього світу. іноземні вчені: Д. Белл, Є. Денісон, Т. Кун, Е. Менсфілд, М. Портер, Д. Саха, Й. Шумпетер, Є. Янг та інші. Національні наука і техніка розглядаються зараз як найважливіші засоби, що забезпечують всебічне благополуччя держав у сучасному періоді світової економічної конкуренції. Разом з ними велика увага приділяється взаємопов'язаним системам загальної, спеціальної та вищої освіти.

Метою статті є аналіз структури і стану науково-технічного потенціалу та визначення напрямків формування ефективної стратегії державного регулювання інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах система державного регулювання доповнюється підсистемою наднаціонального регулювання в рамках окремих інтеграційних об'єднань, найбільш розвиненим з яких є Європейський Союз. В процесі подальшої глобалізації наднаціональне регулювання поступово стане переважати над національною системою державного регулювання, формуючи при цьому якісно нові форми руху на інтернаціональній основі. Тому система державного регулювання економіки повинна відповідати потребам національних інтересів, сучасним тенденціям розвитку національного господарства, спиратися на науково обґрунтовану стратегію інноваційного розвитку та механізм її реалізації. Механізм реалізації інноваційної стратегії держави це сукупність об'єктів і суб'єктів державного регулювання стосунків між ними в усіх сферах суспільного відтворення. Найважливішою проблемою на шляху до інноваційного розвитку є розробка і реалізація науково обґрунтованих основ формування стратегії інноваційного розвитку на довготривалу перспективу. Під час розробки стратегії мають бути визначені завдання інноваційного розвитку, необхідні зміни в системі державного регулювання, визначення пріоритетів до інституційного забезпечення та механізм реалізації інноваційної стратегії держави. В Україні механізми формування і взаємодії інноваційної інфраструктури, немає чітко визначеної парадигми інноваційно орієнтованої системи національного господарства. Тому важливою проблемою, яку слід вирішити якнайшвидше,

є розуміння суспільством що організаційні структури (бізнес-центри, технопарки, технополіси, венчурні фонди тощо), що можуть ініціювати інноваційний розвиток, поки що слабкі та неспроможні нести повну відповідальність за ці процеси. Результатом реалізації науково-технологічної політики має стати прорив на пріоритетних напрямках, здійснюваний за участю держави та її інституцій, і, відповідно, подолання технологічного відставання від провідних країн світу та побудова партнерських стосунків з ними. Отже важливою складовою інноваційного розвитку має стати державна система науково-практичних основ визначення та підтримки реалізації пріоритетів, від фундаментальних розробок до участі у виробництві наукоємної продукції.

З огляду на те, що головними завданнями стратегії інноваційного розвитку України є забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного, виробничого і підприємницького потенціалів, розробка і впровадження механізму активізації інноваційних процесів, поширення інновацій в усіх сферах національної економіки. Національна стратегія, орієнтована на формування інноваційної моделі розвитку, повинні поєднувати заходи національного і регіонального рівнів, які сприятимуть поліпшенню якісних характеристик вітчизняного науково-технологічного потенціалу.

Відмічаючи збалансовану взаємодію усіх суб'єктів господарювання, варто було б відмітити ще і консолідацію для забезпечення цієї взаємодії зусиль виконавчих державних інститутів з метою становлення системи нормативно-правового, організаційного, інформаційно-аналітичного і фінансового забезпечення інноваційних процесів в Україні.

У зв'язку з цим інструментами реалізації стратегії, яка має забезпечити суттєве зростання української економіки за рахунок використання науково-технічних розробок та інновацій, мають стати:

- побудова ефективної системи взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності;
- створення та розвиток загальнодержавного інституційного забезпечення стратегії інноваційного розвитку та розбудова інноваційної інфраструктури регіонів;
- удосконалення нормативно-правового регулювання розвитку інноваційних процесів;
- концентрація фінансових та інтелектуальних ресурсів на реалізації визначених державою пріоритетів інноваційного розвитку;
- створення умов для розвитку науково-технічного потенціалу та кадрове забезпечення інноваційної діяльності;
- створення умов для переорієнтації інвестиційних потоків на високотехнологічні сфери виробництва;
- формування позабюджетних джерел підтримки інноваційної діяльності, законодавче врегулювання питань спільного інвестування, зокрема щодо регулювання ринку венчурного капіталу у сфері інноваційної діяльності.

Важливим чинником науково-технічного та інноваційного прогресу має стати формування ефективного внутрішнього ринку високих технологій. Цей процес, що потребує активного державного стимулювання та захисту, передбачає:

- здійснення політики модернізації та технічного переобладнання діючих підприємств;
- реалізацію державної програми ресурсо- та енергозбереження;
- технологічне переоснащення енергетичних потужностей, у т. ч. вугільних шахт;
- задоволення зростаючого платоспроможного попиту на засоби технічного і технологічного оновлення агропромислового комплексу;
- технічне переоснащення Збройних Сил України та правоохоронних органів;
- задоволення внутрішнього платоспроможного попиту у сфері сучасних інформаційних послуг (інформатики, телекомунікацій, звуко- і відеозапису, фінансових послуг, електронного зв'язку тощо);
- реалізацію державної програми виробництва медпрепаратів та медичної техніки;
- технічне та технологічне переоснащення навчального процесу в середніх та вищих навчальних закладах, його інформаційне забезпечення;
- інформатизацію системи бухгалтерського обліку;
- оновлення побутової техніки довготривалого користування.

В Україні є достатні можливості розвитку внутрішнього ринку високих технологій, потреби якого можуть задовольнятися (за умови відповідної політики Уряду) за рахунок вітчизняного виробництва. Водночас зберігається і може нарощуватися експортний потенціал високотехнологічної та наукомісткої продукції, насамперед на ринки СНД та країн, що розвиваються. Уряду необхідно невідкладно визначити заходи стимулювання експорту високотехнологічної вітчизняної продукції і забезпечити їхню реалізацію.

Держава має стати безпосереднім провідником інноваційного розвитку, замовником та організатором досліджень і розробок на найсучасніших напрямках науково-технічного прогресу.

1. Треба кардинально поліпшити фінансування науки шляхом як збільшення бюджетних видатків (у межах не менш як 1,5– 1,7% від ВВП на першому етапі і до 2,0–2,5% – на другому етапі), так і залучення позабюджетних асигнувань. Першочергової державної підтримки потребує фундаментальна наука, що є основою створення власних високих технологій і важливим чинником оновлення наукового потенціалу. Необхідно зміцнити правові засади діяльності Національної академії наук України, посилити її роль у координації фундаментальних наукових досліджень, виробленні та проведенні державної політики в цій сфері.

2. На сучасному етапі актуалізується проблема зміцнення матеріально-технічної бази наукових установ, оснащення їх комп'ютерною технікою, новітнім обладнанням та приладами, створення належно оснащених регіональних та міжгалузевих центрів спільного користування.

Необхідно підвищувати рівень комерціалізації результатів наукових досліджень, зменшувати інноваційні ризики високотехнологічних підприємств та венчурного капіталу за допомогою спеціальних фондів, ввести в практику державне замовлення на впровадження у виробництво пріоритетних інновацій.

3. Невідкладним завданням є інституційне забезпечення державної науково-технічної та інноваційної політики, що передбачає:

- удосконалення чинної та розроблення нової нормативно-законодавчої бази науково-технічної і дослідної діяльності, фінансової та організаційної підтримки науки;
- створення сучасної патентно-інформаційної бази з довідково-пошуковим апаратом, використання світових досягнень інформатики в патентній технології;
- вироблення державної політики приватизації установ науково-технологічної сфери;
- удосконалення систем стандартизації та сертифікації, а також системи державної статистики науково-технічного прогресу, наближення її до європейських стандартів;
- застосування системи стимулювання, зокрема через податкові преференції, кооперації науки і виробництва, а також механізмів регіональної підтримки науково-технічної діяльності, інноваційного перерозподілу робочої сили;
- розвиток і поглиблення міжнародного співробітництва в інноваційній сфері, її інформаційному та консалтинговому забезпеченні, трансферті технологій, насамперед з країнами ЄС та Росією.

4. Слід вжити всіх необхідних заходів для збереження кадрового потенціалу науково-технічної сфери, заохочення молоді до участі в науковій та науково-технологічній діяльності, зокрема шляхом поповнення наукових організацій фахівцями, підготовленими за державним замовленням. Треба запровадити спеціальні гранти для молодих учених, створити спеціалізовані ради для захисту кандидатських і докторських дисертацій з новітніх спеціальностей, ширше практикувати підготовку кадрів вищої кваліфікації в зарубіжних навчальних закладах.

5. На часі також зміцнення інженерної системи, яка зберігає свій потенціал і є базовим ресурсом української економіки, під час її переходу в інноваційну фазу розвитку. Це потребує підвищення престижності інженерної праці та рівня її оплати, відновлення на сучасних засадах системи перепідготовки та підвищення кваліфікації інженерних кадрів.

6. Визначальні складові інноваційного розвитку – інтеграція освіти, науки та виробництва, об'єднання промислового, банківського та торговельного капіталу в потужні структури, здатні продукувати високотехнологічні, конкурентоспроможні товари та послуги. Відповідно організаційною основою реалізації інноваційної політики має стати створення фінансово-промислових груп, зокрема транснаціональних, а також горизонтальних та вертикальних холдингових компаній, науково-технічних центрів, технополісів, технопарків. У перспективі вони стануть стрижнем науково-технологічного та інноваційного процесу. Окремі з таких структур можуть формуватися і розвиватися через механізми вільних економічних зон.

Водночас Уряд має невідкладно визначити та здійснити конкретні заходи, спрямовані на підтримку венчурних фірм та малих підприємств інноваційної спрямованості.

7. Депресивний стан розвитку малого інноваційного підприємництва спричинений відсутністю умов для його інтеграції у процеси інноваційного розвитку великих підприємницьких структур і економіки взагалі. З огляду на це Уряд має розробити систему нормативів та стимулів щодо науково-технічної та виробничої кооперації великого, середнього і малого підприємництва у сфері інноваційної діяльності.

Важливим є розвиток спеціальної інфраструктури інноваційного підприємництва. В Україні лише зароджується венчурний бізнес (зарєєстровано 7 венчурних фондів, 4 з яких є активними), діє лише 3 інноваційні центри, створено 8 технологічних парків. Слід активізувати організаційну роботу зі щорічного проведення конкурсу вітчизняних інновацій та венчурних ярмарок, як механізмів першочергового забезпечення інвестиціями найбільш перспективних інноваційних проєктів; передбачити збільшення держзамовлення на підготовку кадрів для інноваційного підприємництва, зокрема інноваційних менеджерів та фахівців з венчурного інвестування.

Висновки. Головними цілями розвитку інноваційного сектору повинні стати зняття існуючих бар'єрів для інноваційного розвитку: забезпечення справедливої конкуренції у всіх галузях, забезпечення захисту інтелектуальної власності, розвиток механізмів венчурного фінансування, технологічної й інформаційної інфраструктури.

Замість прагнення фінансувати окремі галузі або інноваційні проєкти, держава повинна створити сприятливі умови, що стимулюють приріст приватних інвестицій.

Необхідно пом'якшити оподаткування щодо застосування норм прискореної амортизації при розрахунку податку на прибуток, забезпечення своєчасного відшкодування ПДВ експортерам, укладання нових і подовження минулих міждержавних угод з уникнення подвійного оподаткування, усунення подвійної ставки оподаткування при репатріації доходів. Це, по-перше, дозволить визволити додаткові кошти для реінвестування; по-друге, стимулює іноземні інвестиції в Україну.

Необхідно спростити митні процедури, знизити мита на сировину для високотехнологічного виробництва. Пропонується ліквідувати мита на ввіз високотехнологічного встаткування, аналоги якого не виробляються в Україні або мають значно нижчі технічні характеристики. Необхідно розробити процедуру відшкодування мит, сплачених підприємствами-експортерами за сировину, використану для виробництва продукції на експорт.

Для забезпечення інноваційної діяльності додатковим обсягом фінансових ресурсів варто розвивати нові форми залучення капіталу, наприклад, венчурне фінансування. Крім розробки відповідної законодавчої бази, доцільно проводити «ярмарок венчурних проєктів» для залучення міжнародних венчурних інвесторів в Україну, а також розробити й підтримувати загальнодоступні бази даних про відомі венчурні фонди й про інноваційні розробки, що потребують фінансування.

Література.

1. Закон України «Про інноваційну діяльність», Урядовий кур'єр, 2002, – №143.
2. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів», Урядовий кур'єр, 2005, – №11.
3. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення. О. І. Амоша та ін. – Донецьк, ІЕП НАНУ, 2007.
4. **Гецц В.** Трансформационные преобразования в Украине: переосмысливая пройденное и думая о будущем / В. Гецц // Общество и экономика. - 2006. - №3. - С. 25 - 29.
5. Роль регіональних центрів інноваційного розвитку у забезпеченні реалізації державної політики в інноваційній сфері./ Матеріали наук.-практ. конференції (Київ, 10.12.2009).
6. Про Рекомендації парламентських слухань на тему «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» // Постанова Верховної Ради України від 21.10.2010 №2632-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 роки // Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.09.2010 № 1900-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/content/ker-program.html>.
9. Porter Michael E. Cluster and Economic Policy / Porter Michael E. // Harvard Business School Institute for strategy/ White Paper, November 2007: Rev.5.18.09.
10. World Economic Situation and Perspectives 2009.- United Nations.- New York, 2009.- 160 p.- Режим доступу: <http://www.un.org>.

Стаття надійшла: 25.11.2013 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Горелов Д.О.

УДК 331

JEL M540

КАРЬЕРА В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ

Гольдфарб А.Г., канд. економ. наук, доцент

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

Анотація. В теперішній час основними генераторами прибутку підприємств є не фізичні активи, а інформація та інтелектуальний капітал. Економіку, що орієнтується на інформацію та інтелектуальний капітал можна назвати інформаційною або інтелектуальною економікою. Цілком зрозуміло, що і роль працівника на підприємстві та його відносини з роботодавцем у такій економіці суттєво відрізняються від того, якими вони були, та ще й є, у традиційній економіці. Однією зі складових таких відносин є кар'єра. Предметом даної статті є зміни у кар'єрі людини, що виникають в умовах переходу до інформаційної економіки. Метою статті є обґрунтування неспроможності традиційного підходу щодо розуміння кар'єри в умовах інформаційної економіки та розкриття передумов виникнення та сутності нового розуміння кар'єри. У процесі підготовки статті було використано методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції задля узагальнення поняття кар'єри, аналізу факторів, що впливають на неї, розглядання принципів роботи традиційних підприємств, та визначення основним ознак успішної кар'єри в умовах інформаційної економіки. Результатом роботи є узагальнення традиційних підходів щодо визначення поняття кар'єри, обґрунтування факторів, що традиційно сприяли створенню кар'єри на підприємствах, та виявлення їхньої неспроможності. Також було проаналізовано зміни в роботі підприємств, що потягнули за собою зміни у відносинах роботодавець – робітник, у тому числі зміни у створенні кар'єри. Результати даної роботи можуть застосовуватися у роботі директорів та HR менеджерів вітчизняних підприємств задля підвищення ефективності роботи персоналу.

Ключові слова: кар'єра, професіоналізм, професійне зростання, інтелектуальний капітал, посада, проект